

บทที่ ๑

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

เด็กนับว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุดของประเทศ ที่จะต้องได้รับการพัฒนาตามขั้นตอนที่เหมาะสม ในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความรู้ ทักษะ เจตคติ เพื่อสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างสงบสุข แต่เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง พื้นฐานครอบครัวและรายได้ที่แตกต่างกัน จึงทำให้เด็กส่วนหนึ่งเป็นเด็กด้อยโอกาส ไม่สามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น จึงต้องออกมาประกอบอาชีพ

การล่มสลายในชนบทที่เกิดขึ้นกับเกษตรกร ทำให้อุตสาหกรรมขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นของ “กรรมกรโรงงานราคาถูก” (แล คิลทวิทาร์ตน์ ๒๕๓๗ : ๒๖๕) เด็กจากครอบครัวยากจนได้รับสิทธิและโอกาสน้อยกว่าเด็กอื่นในทุก ๆ ด้าน (วิทยากร เชียงกูล, สมชัย ฤชุพันธ์ บรรณาธิการ ๒๕๓๒ : ๒๖๕) จึงสอดคล้องกับตลาดแรงงานที่มีความต้องการ แรงงานไม่มีฝีมือ ไม่มีอำนาจต่อรอง และราคาถูก

กฎหมายและนโยบายว่าด้วยแรงงานเด็ก

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.๒๕๔๑ ได้ห้ามนายจ้างจ้างเด็กที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปีทำงาน สำหรับแรงงานเด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี จะต้องมีข้อกำหนดตามกฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานเด็ก นอกจากนั้นยังได้ปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก การคุ้มครองเด็กทางอาญา การคุ้มครองเด็กด้านกฎหมายมหาชน การคุ้มครองเด็กด้านทะเบียน การคุ้มครองเด็กด้านสวัสดิภาพสังคม การคุ้มครองเด็กด้านสุขภาพอนามัย การคุ้มครองเด็กด้านสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจ การคุ้มครองเด็กที่มีปัญหาด้านความประพฤติ การคุ้มครองเด็กด้านสวัสดิการ การคุ้มครองเด็กด้านการส่งเสริมและพัฒนา การคุ้มครองสิทธิเด็กทางแพ่ง การคุ้มครองสิทธิเด็กที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา

นอกจากนี้ยังมีแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) ดำเนินงานโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ แผนป้องกันและแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔ โดยกระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคม จัดทำมาตรการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กจำนวน ๒๗ ข้อใน ปี ๒๕๓๑ และพัฒนามาเป็นมาตรการ ๑๕ ข้อใน ปี ๒๕๓๕ แนวโน้มความรุนแรงในการใช้แรงงานเด็กจึงลดลง

นโยบายรัฐบาล ฯ พล ฯ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ กำหนดว่า

ข้อ ๖ นโยบายการพัฒนาแรงงาน

- ๖.๑ ส่งเสริมเอกชนมีส่วนร่วมการพัฒนาทักษะและฝีมือแรงงาน
- ๖.๒ ส่งเสริมมาตรการด้านการประกันสังคม
- ๖.๓ ส่งเสริมระบบแรงงานสัมพันธ์

จังหวัดศรีสะเกษ ดำเนินการตอบสนอง ต่อนโยบายของรัฐบาลในการป้องกันและปราบปรามการใช้แรงงานเด็กตลอดจนการทารุณกรรมต่อเด็ก โดยมีการช่วยเหลือในหลายรูปแบบ และหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งจะปรากฏในแผนงาน/โครงการและกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ

แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานตามแผนงาน /โครงการและกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ ยังเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีการประสานงานกัน การช่วยเหลือแก้ปัญหาแรงงานเด็กจึงไม่เป็นระบบ และไม่เป็นเอกภาพ ขาดการเชื่อมโยง ทั้งทางด้านข้อมูลและการปฏิบัติงาน

จากการศึกษาสถานการณ์แรงงานเด็กจังหวัดศรีสะเกษ ปี พ.ศ.๒๕๔๑ โดยสำนักงานแรงงานและสวัสดิการแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อมูลแรงงานเด็กจังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งการประชุมสัมมนาร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ผู้เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO's) ได้วิเคราะห์สภาพปัญหาแรงงานเด็กของจังหวัดศรีสะเกษ และได้จัดกลุ่มปัญหาของแรงงานเด็กเป็น ๔ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ เด็กกลุ่มเสี่ยง หมายถึง เด็กที่ไม่ได้เข้าสู่ระบบการศึกษา และเด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งจบการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่ได้เรียนต่อ ซึ่งเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเข้าสู่ตลาดแรงงาน และการถูกกล่ลวงไปในทางที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากวุฒิภาวะและความพร้อมในการทำงานยังไม่เพียงพอ

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มแรงงานเด็ก หมายถึงแรงงานเด็กในจังหวัดศรีสะเกษ ที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ที่ทำงานหรือประกอบอาชีพในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรทั้งในกลุ่ม ที่กฎหมายคุ้มครองถึง และยังไม่คุ้มครองไม่ถึง

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มแรงงานเด็กอพยพ หมายถึงแรงงานเด็กที่ย้ายไปทำงานต่างถิ่น นอกจังหวัดศรีสะเกษ

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มแรงงานเด็กคืนถิ่น หมายถึงแรงงานเด็กของจังหวัดศรีสะเกษที่อพยพไปทำงานที่กรุงเทพฯ หรือปริมณฑล หรือต่างจังหวัด แล้วเดินทางกลับภูมิลำเนาเนื่องจาก บริษัท ห้างร้าน หรือสถานประกอบการประสบภาวะขาดทุนเนื่องจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้ต้องปิดกิจการ หรือเลิกจ้างคนงาน และจังหวัดได้กำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก เพื่อให้ครอบครัวคุ้มครองการดำเนินงาน ในการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กทั้ง ๔ กลุ่ม รวม ๔ มาตรการ คือ

มาตรการที่ ๑ ชะลอการอพยพเข้าสู่ตลาดแรงงาน

มาตรการที่ ๒ เตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน

มาตรการที่ ๓ คุ้มครอง/ป้องกันและดูแลแรงงานเด็ก

มาตรการที่ ๔ ประสานความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รายละเอียดของโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก

จังหวัดศรีสะเกษ ได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านแรงงานเด็ก เพื่อเสนอขอรับการสนับสนุน

งบประมาณในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก ไปยังหน่วยงาน สถาบันและองค์กรต่าง ๆ ซึ่ง ILO/IPEC ได้พิจารณาให้การสนับสนุนและได้แจ้งอนุมัติงบประมาณในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการให้จังหวัดทราบ เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓ และ จังหวัดได้จัดทำรายละเอียดโครงการให้ ILO/IPEC พิจารณารวมทั้งสิ้น ๗ โครงการ ดังนี้

๑. โครงการสร้างเครือข่ายการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กจังหวัดศรีสะเกษ
๒. โครงการทัศนศึกษาดูงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาค่าจ้างแรงงานเด็ก
๓. โครงการทบทวนระบบและศักยภาพการเก็บข้อมูลที่มีอยู่เดิม
๔. โครงการปรับปรุงข้อมูลแรงงานเด็กให้ทันสมัย
๕. โครงการส่งเสริมสนับสนุนทักษะอาชีพสำหรับนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ

๖. โครงการประชุมสัมมนาผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ

๗. โครงการประสานงานป้องกันและแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กจังหวัดศรีสะเกษ

ดังนั้น การศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก เพื่อที่จะนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนป้องกันแก้ไขปัญหาลูกจ้างแรงงานเด็กจังหวัดศรีสะเกษ ต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ มีความรู้ความเข้าใจ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก มากน้อยเพียงใด

๒. เพื่อเสนอแนะ แนวทางในการสนับสนุนการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก ให้แก่ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ

ขอบเขตการศึกษา

๑. ดำเนินการประชุมสัมมนาผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่มีอัตราการอพยพแรงงานสูง และพื้นที่ที่มีจำนวนนักเรียนที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา แล้วไม่ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา ในอัตราสูง โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน ๑๐ รุ่น ๆ ละ ๑๐๐ คน รวม ๑,๐๐๐ คน

๒. พื้นที่ประชุมสัมมนาผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ มีดังนี้

๑. องค์การบริหารส่วนตำบลทาม อำเภอกันทรารมย์
๒. เทศบาลตำบลไพรบึง อำเภอไพรบึง
๓. องค์การบริหารส่วนตำบลยาง อำเภอกันทรารมย์

๔. เทศบาลตำบลยางชุมน้อย อำเภอยางชุมน้อย
๕. องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียน อำเภอขุขันธ์
๖. องค์การบริหารส่วนตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน
๗. เทศบาลตำบลเมืองคง อำเภอรามิไศล
๘. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองศรีสะเกษ
๙. องค์การบริหารส่วนตำบลรุง อำเภอกันทรลักษ์
๑๐. เทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมืองศรีสะเกษ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ผู้ศึกษาได้ทำการสุ่มตัวอย่างจากประชากรและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ มีความรู้ความเข้าใจพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก
๒. ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ รับทราบสภาพปัญหาพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก และมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อป้องกันการอพยพแรงงานเด็กจังหวัดศรีสะเกษ
๓. ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ สามารถนำแนวคิดจากการสัมมนากำหนดแนวทาง ในการพัฒนาความรู้ด้านกฎหมาย ให้กับชุมชนเพื่อเกิดความยั่งยืนในอาชีพ อันจะส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถลดปัญหาการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ ต่อไป

นิยามศัพท์

เพื่อความเข้าใจ ความหมายของข้อความ หรือคำบางคำที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

IPEC โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็ก

ILO องค์การแรงงานระหว่างประเทศ

ผู้นำชุมชน หมายถึงนายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ

กฎหมายแรงงานเด็ก หมายถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๔๔ มาตรา ๔๕ มาตรา ๔๖ มาตรา ๔๗ มาตรา ๔๘ มาตรา ๕๐ มาตรา ๕๑ มาตรา ๕๒

อบต. หมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบล

ลูกจ้าง หมายถึง ผู้ที่ทำงานให้แก่นายจ้างโดยได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทน
จากการทำงานนั้น ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๑๕ ให้คำนิยามว่า
ลูกจ้าง หมายถึง ผู้ซึ่งตกลงทำงานให้แก่นายจ้างเพื่อรับค่าจ้างไม่ว่าจะรับค่าจ้างด้วยตนเอง หรือไม่
รวมถึงลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราวแต่ไม่รวมถึงลูกจ้าง ทำงานบ้าน

นายจ้าง หมายถึง ผู้ซึ่งตกลงรับลูกจ้างทำงานโดยจ่ายค่าจ้างให้ตามประกาศ
กระทรวงมหาดไทย เรื่อง การคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๑๕ กำหนดไว้ว่า “นายจ้าง” หมายถึง
ผู้ซึ่งตกลงรับลูกจ้างเข้าทำงาน โดยจ่ายค่าจ้างให้และหมายความรวมถึง ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำงาน
แทนนายจ้าง ในกรณีที่นายจ้างเป็นนิติบุคคล หมายความว่าผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลนั้น
และหมายความถึง ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำงานแทนผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคล

แรงงานเด็ก หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๑๘ ปี บริบูรณ์ เข้าสู่ตลาดแรงงาน
และอยู่ในความคุ้มครองของกฎหมายแรงงาน

บทที่ ๒

แนวความคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเรื่องแรงงาน

เศรษฐศาสตร์แรงงาน (Labour Economics) วิชาว่าด้วยการใช้แรงงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด และคุ้มครองให้มีสวัสดิภาพ เป็นแขนงหนึ่งของวิชาเศรษฐศาสตร์ ที่เน้นในเรื่องการใช้แรงงาน เพื่อการผลิต การให้บริการ การจ้างงาน ตลาดแรงงาน การมีงานทำ ค่าจ้าง รายได้ ชั่วโมงทำงาน สภาพการทำงาน และความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง

กำลังแรงงาน (Labour Force) หมายถึง ประชากรวัยทำงานที่มีงานทำ และไม่มีงานทำแต่พร้อมที่จะทำงาน หมายถึง ประชากรที่อยู่ในวัยที่สามารถทำงานได้และพร้อมที่จะทำงาน โดยไม่คำนึงว่าจะมีงานทำหรือไม่มีงานทำ แต่ละประเทศจะกำหนดอายุประชากรวัยทำงานไว้แตกต่างกัน ตามสถานะเศรษฐกิจ และสังคม ประเทศไทยกำหนดอายุไว้ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปหนึ่ง มีประชากรในวัยทำงานส่วนหนึ่งที่ไม่จัดอยู่ในกำลังแรงงาน ได้แก่ ผู้ไม่ประสงค์จะทำงานและไม่พร้อมที่จะทำงาน เช่น ผู้ทำงานบ้าน ผู้ทำงานให้แก่องค์กรหรือสถาบันการกุศลต่าง ๆ โดยไม่ได้รับค่าจ้าง ผลกำไร ส่วนแบ่ง หรือสิ่งตอบแทนอย่างใด นักเรียน นักศึกษาเต็มเวลา คนพิการที่ทำงานไม่ได้

แนวคิดเรื่องการย้ายถิ่น

การย้ายถิ่น หมายถึง การที่ประชากรจากสถานที่หนึ่งได้ย้ายไปตั้งถิ่นฐานยังอีกสถานที่หนึ่ง ในการนี้เมื่อใช้ระยะเวลา และวัตถุประสงค์ของการเคลื่อนย้ายมาเป็นหลัก ก็อาจจำแนกการย้ายถิ่นได้เป็น ๓ ประเภท

๑. การเคลื่อนย้ายในท้องถิ่น (Local Movement) เป็นการย้ายที่อยู่อาศัยภายในชุมชนนั้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนที่อยู่ภายในเขตชุมชนใกล้เคียง

๒. การย้ายถิ่นภายในประเทศ (Internal Migration) เป็นการย้ายที่อยู่จากชุมชนหนึ่งไปยังอีกชุมชนหนึ่งภายในประเทศ เช่น ย้ายข้ามตำบล อำเภอ หรือจังหวัด

๓. การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (International Migration) เป็นการย้ายถิ่นข้ามอาณาเขตของประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง

ทฤษฎีการเคลื่อนย้ายที่แพร่หลายในปัจจุบัน มี ๓ ทฤษฎี คือ The Gravity Model, The Wage Differential และ The Push-Pull Model

The Gravity Model และ The Wage Differential (อ้างใน ณัฐพล จันทร์ชัย และคณะ ๒๕๒๗: ๓-๔) มีข้อสรุปถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง ดังนี้

๑. ในชนบทมีแรงงานส่วนเกิน ซึ่งก่อให้เกิดสภาพการว่างงานแอบแฝง (Unemployment and Disguised Unemployment) โดยเฉพาะในบางฤดูกาล เช่น ฤดูแล้งภาวะเช่นนี้จะมี ความรุนแรงสูงเป็นเหตุให้เกิดการย้ายถิ่นออกเพื่อหางานทำหรือเปลี่ยนงาน

๒. ด้านอัตราค่าจ้าง (Wage Rate) และ โอกาสมีงานทำ (Job Opportunity)
ในเมืองใหญ่ซึ่งมีชุมชนหนาแน่นย่อมสูงกว่าชนบท

๓. ด้านระยะทางที่ใกล้การคมนาคมสะดวก เป็นผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นสูง
The Push-Pull Model ที่สำคัญในกรณีประเทศไทยเท่าที่มีการศึกษาวิจัยถึงปัจจัย
ที่กำหนดการย้ายถิ่น (อ่างใน ธีรพล ขันธชัย และคณะ ๒๕๒๗: ๕) มีดังนี้

๑. ระดับความแตกต่างกันในเชิงเศรษฐกิจ ระหว่างที่ย้ายออกมาและย้ายเข้ามา
อยู่ใหม่ การย้ายเข้าจะมีอัตราสูงในท้องถิ่นที่มีระดับความเจริญสูง

๒. อัตราการย้ายถิ่นมีความสัมพันธ์ผกผันกับระยะทาง

๓. ปัจจัยด้านความแตกต่างของประชากรช่วยเพิ่มอัตราการย้ายถิ่น
ของประชากรให้สูงขึ้น

๔. การย้ายถิ่นที่เกิดจากแรงผลัก (Push) มีสาเหตุมาจาก

๔.๑ ความจำเป็น หรือข้อผูกมัด เช่น สถานภาพทางการเมือง หรือศาสนา
หรือเชื้อชาติ ซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาวะเงื่อนไขของถิ่นที่อยู่เดิม

๔.๒ ความต้องการหรือความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งถิ่นที่อยู่เดิม
อาจจะขาดแคลนออกอยาก แห้งแล้ง น้ำท่วม การขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นความกดดัน
ที่ก่อให้เกิดแรงผลัก และมุ่งเข้าสู่เมืองที่เจริญกว่า ซึ่งมีปัจจัยแรงดึงดูดรองรับ (Jansen ๑๙๖๖ อ่างใน
ธีรพล ขันธชัย และคณะ ๒๕๒๗: ๔๕)

นอกจากนี้ ชัยวัฒน์ ปัจจนงษ์ และคณะ (๒๕๒๑: ๑๐๒-๑๐๔) ได้ให้รายละเอียด
เสริมว่าปัจจัยที่ดึงดูดให้คนย้ายถิ่นเข้า มีดังนี้คือ

๑. โอกาสได้งานทำสูง มีโอกาสได้เลือกอาชีพที่ชอบได้มาก

๒. โอกาสได้สร้างความมั่นคงให้กับตัวเอง และครอบครัวมีสูง

๓. มีโอกาสในการศึกษาอบรมได้สูงขึ้น

๔. มีสภาพแวดล้อมดี ดึงดูดใจ สะดวกสบายในการดำรงชีพ อากาศดี
การคมนาคมสะดวก บ้านเรือนดี การสาธารณสุขดี

๕. ย้ายตามสามี-ภรรยา บิดา-มารดา หรือบุตร

๖. มีโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ที่สร้างขึ้นใหม่

ปัจจัยที่ผลักดันให้คนย้ายออก

๑. ขาดปัจจัยทางธรรมชาติ การลดน้อยถอยลงของธรรมชาติ ทำให้ราคาต้นทุน
การผลิตสูง และอุปสรรคการผลิตขาดแคลน

๒. การไม่มีงานทำ แรงงานล้น หรือมีเครื่องจักรมาทดแทนแรงงานคน

๓. เกิดจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว อากาศเปลี่ยนแปลงและ
เกิดโรคระบาด เป็นต้น

๔. ถูกกคชี่ หรือปราบปรามจากลัทธิการเมือง ศาสนา และชนชาติหรือชาติพันธุ์
๕. เบื่อหน่ายชุมชน (ปนัดดา ถินอาภา, ๒๕๓๘:๑๖-๑๗)

ทฤษฎีผู้นำ

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีผู้นำ เป็นแนวคิดที่มีประโยชน์ในการศึกษาความเป็นผู้นำ ซึ่งมีนักวิชาการ หลายคนได้ศึกษาทฤษฎีผู้นำไว้แตกต่างกันดังนี้

ฮอดจ์ และจอห์นสัน (เสริมศักดิ์ วิชาลากรณ์, ๒๕๒๒:๑๗-๑๘: อ้างอิงมาจาก Hodge and Johnson, ๑๙๗๐:๒๕๕-๒๕๘) สรุปว่ามีทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการเป็นผู้นำอยู่ ๔ แบบ คือ

๑. ทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำ (The traitist theory) ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่าผู้นำที่ประสบความสำเร็จ จะมีคุณลักษณะของบุคลิกภาพหรือคุณสมบัติพิเศษ ซึ่งเกื้อกูลให้ประสบความสำเร็จ เช่น ผู้นำที่ประสบความสำเร็จมักมีร่างกายสูง

๒. ทฤษฎีทางสถานการณ์ (The situationist theory) ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่าบุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่งก็เพราะเกิดจากลักษณะของกลุ่มของเขาเป็นผู้นำ

๓. ทฤษฎีการเป็นผู้ตาม (The followship theory) ทฤษฎีนี้เป็นการขยายทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำ โดยถือว่าการศึกษาเป็นผู้ตามเป็นการศึกษาการเป็นผู้นำ ก็คือ คุณภาพของผู้ตาม ดังนั้น วิธีที่ดีที่สุดที่จะประเมินคุณค่าของผู้นำก็คือ การวิเคราะห์ผู้ตาม

๔. ทฤษฎีของผลรวม (The eclectic theory) ทฤษฎีนี้เป็นผลรวมของทฤษฎีทั้งหลายเป็นการนำเอาคำอธิบายจากทฤษฎีต่าง ๆ มารวมกันเพื่อจะพยายามอธิบายการเป็นผู้นำ ตัวอย่าง เช่น ความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เป็นคุณสมบัติสำคัญยิ่งสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนที่จะต้องรู้จักโครงสร้างของโรงเรียนตน กล่าวคือทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำจะช่วยอธิบายลักษณะของผู้นำที่ดี ทฤษฎีทางสถานการณ์จะช่วยให้รู้จักความแตกต่างของแต่ละโรงเรียน ถ้าเอาทฤษฎีทั้งสองมารวมกันก็จะทำให้เข้าใจการเป็นผู้นำได้ดีขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานแรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัดศรีสะเกษ ได้ทำการวิจัยสถานการณ์ด้านแรงงานเด็กจังหวัดศรีสะเกษ เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๑ โดยการสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้องในจังหวัดศรีสะเกษ เกี่ยวกับปัจจัยที่ขัดขวางการบังคับใช้ของกฎหมายพบว่ามิดังต่อไปนี้

๑. กฎหมายขาดบทลงโทษรุนแรงทำให้ผู้กระทำความผิด ไม่เกรงกลัวต่อโทษที่ได้รับ
๒. การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หย่อนยาน หรือมีส่วนรู้เห็นเป็นใจกับผู้กระทำความผิด
๓. ขาดความร่วมมือจากประชาชน ในการแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก

ผิดกฎหมาย

จากการสำรวจข้อมูลเพื่อการวิจัย ของสำนักงานแรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัด ศรีสะเกษ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ พบว่าแรงงานเด็กและผู้ปกครองเด็กขาดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแรงงานเด็ก ถ้ามีความรู้ ก็มักได้รับความรู้จากครูเป็นส่วนใหญ่

จึงควรมีการบรรจุความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแรงงานเด็กในโรงเรียน ทั้งระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ผู้ประกอบการบางแห่งจ่ายค่าจ้างให้แก่เด็กในอัตราที่ต่ำ บางแห่งได้รับ เพียงเดือนละ ๓๐๐ บาท บางส่วนได้รับอุบัติเหตุ อันเกิดจากการไม่ปฏิบัติตามแนวทางรักษา ความปลอดภัยหรือตามกฎหมายกำหนด บางส่วนเมื่อเจ็บป่วยไม่ได้รับการดูแลด้านสวัสดิการ จึงสมควร ที่พนักงานตรวจแรงงานต้องเอาใจใส่คุ้มครองแรงงานเด็กในส่วนนี้เพิ่มขึ้น

จากการสำรวจแรงงานเด็กโดยบัณฑิตอาสาเมื่อปี ๒๕๔๔ จากทุกอำเภอในจังหวัด ศรีสะเกษพบว่า มีแรงงานเด็กซึ่งเป็นผู้ที่อายุไม่เกิน ๑๘ ปี และไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนต้องประกอบ อาชีพหาเลี้ยงชีพทั้งสิ้น ๓,๕๘๑ คน จากแรงงานเด็กมีทั้งสิ้นประมาณ ๘,๐๐๐ คน จำแนกเป็นแรงงาน ที่อายุต่ำกว่า ๑๕ ปี จำนวน ๔๖๑ คน แรงงานเด็กส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งมีจำนวนแรงงานเด็ก เป็นรายอำเภอ ดังนี้

- อำเภอห้วยทับทัน	จำนวน ๔๔๘ คน
- อำเภอขุนหาญ	จำนวน ๔๓๖ คน
- อำเภอกันทรลักษ์	จำนวน ๔๑๔ คน
- อำเภอศรีรัตนะ	จำนวน ๒๔๓ คน
- อำเภอปรังคัง	จำนวน ๒๑๕ คน
- อำเภอพยุห์	จำนวน ๒๑๔ คน
- อำเภอไพรบึง	จำนวน ๒๑๒ คน
- อำเภออุทุมพรพิสัย	จำนวน ๑๙๘ คน
- อำเภอขุขันธ์	จำนวน ๑๙๑ คน
- อำเภอกันทรารมย์	จำนวน ๑๕๙ คน
- อำเภอวังหิน	จำนวน ๑๔๒ คน
- อำเภอเมืองศรีสะเกษ	จำนวน ๑๒๗ คน
- อำเภอน้ำเกลี้ยง	จำนวน ๑๑๑ คน
- อำเภอเมืองจันทร์	จำนวน ๘๘ คน
- อำเภอราษีไศล	จำนวน ๘๗ คน
- กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ	จำนวน ๖๕ คน
- อำเภอภูสิงห์	จำนวน ๓๓ คน
- กิ่งอำเภอศิลาลาด	จำนวน ๔๘ คน
- อำเภอเบญจลักษ์	จำนวน ๔๔ คน

- อำเภอขามเฒ่า	จำนวน ๓๕ คน
- อำเภอบึงบูรพ์	จำนวน ๒๖ คน
- อำเภอโนนคูณ	จำนวน ๒๔ คน

ข้อมูลเบื้องต้น พบว่าแรงงานเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ในจังหวัดศรีสะเกษ มีประมาณ ๕,๐๐๐ คน กระจายอยู่ทุกอำเภอ/กิ่งอำเภอ

แรงงานเด็กที่สำรวจพบส่วนใหญ่เป็น โสัด มีอายุ ๑๖-๑๗ ปี ผู้ที่สมรสแล้วมีเพียง ๑๔๒ คน ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ สาเหตุที่ไม่ศึกษาต่อ คือ ขาดเงินและมีปัญหาของตัวเอง แรงงานเด็กส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะเรียนต่อและฝึกอาชีพ แรงงานเด็กร้อยละ ๗๓ ว่างงาน และส่วนใหญ่ต้องการทำงานและต้องการทำงานในพื้นที่ของตนเอง

แรงงานเด็กที่สำรวจพบว่า มีงานทำ จำนวน ๕๕๖ คน มีรายได้รายวัน จำนวน ๓๑๑ คน ส่วนใหญ่มีรายได้วันละ ๕๐-๑๕๐ บาท มีจำนวนน้อยที่อาจมีรายได้ถึง ๓๐๐ บาทต่อวัน แรงงานเด็กที่มีรายได้เป็น รายสัปดาห์ มีจำนวน ๑๑ คน มีรายได้ระหว่างสัปดาห์ ๑๐๐-๑,๕๐๐ บาท แรงงานเด็กที่มีรายได้ รายเดือน ๔๗๕ คน มีรายได้เดือนละ ๔๐๐ - ๘,๐๐๐ บาท จำนวนมากที่สุด คือ เดือนละ ๓,๐๐๐บาท จำนวน ๑๒๒ คน เดือนละ ๒,๐๐๐ บาท จำนวน ๗๖ คน เดือนละ ๒,๕๐๐ บาท จำนวน ๕๓ คน เดือนละ ๓,๕๐๐ บาท จำนวน ๓๕ คน เดือนละ ๔,๕๐๐ บาท จำนวน ๓๒ คน เดือนละ ๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๓๐ คน เดือนละ ๑,๕๐๐ บาท จำนวน ๑๔ คน และมีผู้รับจ้างเหมาทำงานอีกจำนวน ๓๒ คน จากงานรายชิ้นละ ๑ บาทไป จนถึง ๔,๐๐๐ บาท พื้นฐานทางครอบครัว ของแรงงานเด็กส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีลูก ๑-๔ คน มีพี่น้องกำลังศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน อยู่รวมกันกับพ่อแม่ และมาจากครอบครัวชาวนา ที่มีรายได้ต่ำ ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีพื้นที่ดินทำกินน้อย ผลิตข้าวสำหรับการบริโภคน้อย

เครื่องมืออำนวยความสะดวก ส่วนใหญ่ไม่มีรถจักรยาน หรือ มีเพียงส่วนน้อย ไม่มีวัวควายหรือ มีเพียงส่วนน้อย แต่มีเครื่องรับโทรทัศน์ถึงร้อยละ ๓๘ และส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องรับวิทยุ พัดลม ตู้เย็น รถไถนา หรือมีก็เพียงส่วนน้อย

ครอบครัวของแรงงานเด็กส่วนใหญ่มีหนี้สินระหว่าง ๔๐๐ - ๘๐,๐๐๐ บาท หนี้สิน จำนวนมากที่สุด คือ หนี้สิน จำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท ๓๐,๐๐๐ บาท และ ๑๐,๐๐๐ บาท ตามลำดับ

บทที่ ๓

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจากสถานที่ ๑๐ แห่ง (ใน ๘ อำเภอของจังหวัดศรีสะเกษ จำนวนทั้งสิ้น ๑,๒๗๘ คน แล้วทำการสุ่มตัวอย่างในแต่ละสถานที่) ให้ได้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรจุกละ ๑๐ คน (ราย) ดังรายละเอียดตามตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับที่	สถานที่/อำเภอ	ประชากร (คนหรือราย)	กลุ่มตัวอย่าง (คนหรือราย)				
			ค้าขาย	เกษตรกร	รับราชการ	อื่นๆ	รวม
๑	อบต. ทาม / อำเภอกันทรารมย์	๑๓๓	-	๒	-	๘	๑๐
๒	เทศบาลตำบลไพรบึง/ อำเภอไพรบึง	๑๖๑	๗	๑	๑	๑	๑๐
๓	อบต. บาง/ อำเภอกันทรารมย์	๑๔๕	๑	๓	๔	๒	๑๐
๔	เทศบาลตำบลขามเฒ่า/ อำเภอขามเฒ่า	๑๑๕	-	๓	๔	๒	๑๐
๕	อบต. ตะเคียน / อำเภอขุนขันธ์	๑๔๗	-	๖	-	๔	๑๐
๖	อบต. ปราสาท / อำเภอห้วยทับทัน	๑๒๓	-	๔	๓	๓	๑๐
๗	เทศบาลตำบลเมืองคง/ อำเภอราษีไศล	๑๒๕	๒	๑	๒	๕	๑๐
๘	อบต. หนองไผ่ / อำเภอเมืองศรีสะเกษ	๑๐๐	-	๘	๑	๑	๑๐
๙	อบต. รุ่ง/ อำเภอกันทรลักษ์	๑๑๖	๑	๑	๔	๔	๑๐
๑๐	เทศบาลเมืองศรีสะเกษ/ อำเภอเมืองศรีสะเกษ	๑๐๕	-	๒	๒	๖	๑๐
	รวม	๑,๒๗๘	๑๑	๒๕	๑๘	๑๐	๑๐๐

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร จากแบบสำรวจ จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ซึ่งได้แบ่งข้อมูลเป็น ๒ ส่วน

ส่วนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับ ภูมิหลัง ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพการสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามบทบาทของผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัด ศรีสะเกษ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑

ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก

การศึกษา ได้จัดสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามศึกษาโดยใช้ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในหมวด ว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก ๔ หมวด ๒๗ ข้อ จำแนกคำถามในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. การใช้แรงงานเด็ก

๒. สถานที่กฎหมายห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำ

๓. งานที่กฎหมายห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำ

๔. เวลาที่ห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำ

การประมาณค่าใช้แบบ Likert แต่ละข้อความมี Scale ที่ให้ผู้ตอบเลือกตอบ ๕ ระดับ ทราบเป็นอย่างดี ทราบดี ทราบเพียงเล็กน้อย ไม่แน่ใจ ไม่ทราบเลย โดยเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูล และเกณฑ์การให้ความหมายเชิงปฏิฐานหรือเชิงบวก (Positive) กำหนดให้ คะแนน คือ

เครื่องหมายที่ปรากฏในระดับมากที่สุด หมายถึง ทราบเป็นอย่างดี

เครื่องหมายที่ปรากฏในระดับมาก หมายถึง ทราบดี

เครื่องหมายที่ปรากฏในระดับปานกลาง หมายถึง ทราบเพียงเล็กน้อย

เครื่องหมายที่ปรากฏในระดับน้อย หมายถึง ไม่แน่ใจ

เครื่องหมายที่ปรากฏในระดับน้อยที่สุด หมายถึง ไม่ทราบเลย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้ศึกษาส่งแบบสอบถามด้วยตัวเอง ในแต่ละสถานที่ (จุด) ที่ทำการศึกษา ๑๐๐ ชุด (๑๐๐ ราย) จำนวน ๑๐ จุด ๆ ละ ๑๐ ชุด (๑๐ ราย) รวมทั้งสิ้น ๑๐๐ ชุด (๑๐๐ ราย) โดยสุ่มตัวอย่าง ๑๐ คน ต่อ ๑ แบบสอบถาม และได้รับแบบสอบถามครบทั้ง ๑๐ จุด ๆ ละ ๑๐ ชุด (๑๐ ราย) รวมทั้งสิ้น ๑๐๐ ชุด (๑๐๐ราย)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ได้นำเสนอเป็นตารางข้อมูลดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๐๐ คน เกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพการสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้

ตารางที่ ๒ ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๐๐ คน

ลำดับ ที่	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ข้อสรุป
๑	เพศ		
	๑.๑ เพศชาย	๖๔	ส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน ๖๔ คน
๑.๒ เพศหญิง	๓๖		
๒	อายุ		
	๒.๑ อายุ ๑๕-๓๔ ปี	๕๕	ส่วนใหญ่อายุระหว่าง ๑๕-๓๕ ปี
๒.๒ อายุ ๓๕-๕๔ ปี	๔๕		
๓	วุฒิการศึกษา		
	๓.๑ ต่ำกว่ามัธยมศึกษา (ม.๓).	๕๒	ส่วนใหญ่จบวุฒิกการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา (ม.๓) จำนวน ๕๒ คน
	๓.๒ ปวช.-ปวส.	๒๓	
	๓.๓ปริญญาตรี	๒๐	
๓.๔ อื่นๆ	๕		
๔	สถานภาพการสมรส		
	๔.๑ โสด	๔๒	ส่วนใหญ่สมรสแล้วจำนวน ๕๖ คน
	๔.๒ สมรสแล้ว	๕๖	
๔.๓ หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่	๓		

ลำดับ ที่	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ข้อสรุป
๕	จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
	๕.๑ จำนวน ๑-๕ คน	๖๘	ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน ๑-๕ คน จำนวน ๖๘ คน
	๕.๒ จำนวน ๖-๑๐ คน	๓๒	
๖	การประกอบอาชีพ		
	๖.๑ ค้าขาย	๕	ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอื่น ๆ จำนวน ๔๒ คน
	๖.๒ เกษตรกร	๓๕	
	๖.๓ รับราชการ	๑๘	
	๖.๔ อื่น ๆ	๔๒	
๗	ปัจจุบันมีรายได้ต่อเดือน		
	๗.๑ จำนวน ๑,๐๐๐-๕,๐๐๐บาท	๕๑	ส่วนใหญ่มีรายได้ จำนวน๑,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาทต่อเดือน จำนวน ๕๑ คน
	๗.๒ จำนวน๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐บาท	๕	
	๗.๓ จำนวน๒๐,๐๐๐-๒๕,๐๐๐บาท	๔	

จากตาราง พบว่า ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ ตอบแบบสอบถามจำนวน ๑๐๐ คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน ๖๔ คนหรือร้อยละ ๖๔ อายุระหว่าง ๑๕-๓๔ ปี จำนวน ๕๕ คน หรือร้อยละ ๕๕ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่วุฒิการศึกษาต่ำกว่ามัธยมต้น (ม.๓) จำนวน ๕๒ คน หรือร้อยละ ๕๒ สถานภาพการสมรสแล้ว จำนวน ๕๖ คน หรือร้อยละ ๕๖ จำนวนสมาชิกในครอบครัวขนาด ๑-๕ คน จำนวน ๖๘ คน หรือร้อยละ ๖๘ อาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอื่น ๆ (รับจ้างทั่วไป) จำนวน ๔๒ คน หรือร้อยละ ๔๒ รายได้ต่อเดือน ๑,๐๐๐- ๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๕๑ คน หรือร้อยละ ๕๑

ส่วนที่ ๒ การวิเคราะห์ผลการสำรวจความรู้ความเข้าใจของผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก จำนวน ๑๐๐ คน

ตารางที่ ๓ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อความ	ทราบ เป็นอย่างดี	ทราบดี	ทราบ เพียงเล็กน้อย	ไม่แน่ใจ	ไม่ทราบ เลย
การใช้แรงงานเด็ก					
๑. ห้ามจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี บริบูรณ์เป็นลูกจ้าง	๓๐	๕๔	๑๔	๑	๑
๒. การรับเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี เป็นลูกจ้างนายจ้างต้องปฏิบัติดังนี้					
๒.๑ แจ้งการจ้างลูกจ้างเด็กต่อพนักงานตรวจแรงงานภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่เด็กเข้าทำงาน	๓	๓๓	๓๘	๑๗	๑
๒.๒ จัดทำบันทึกสภาพการจ้างกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเก็บไว้ ณ สถานประกอบกิจการ	๒	๒๑	๔๕	๓๐	๒
๒.๓ แจ้งการสิ้นสุดการจ้างลูกจ้างเด็กต่อพนักงานตรวจแรงงานภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่เด็กออกจากงาน	๓	๒๗	๓๔	๓๓	๓
๓. ห้ามนายจ้างจ่ายค่าจ้างของลูกจ้างเด็กแก่บุคคลอื่น และห้ามรับเงินประกัน เพื่อการไต่จากลูกจ้างเด็ก	๑๑	๒๕	๔๓	๑๖	๑
๔. ลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี มีสิทธิลาเพื่อเข้าประชุม สัมมนา ฝึกอบรม สึกหรือลาเพื่อการอื่น ซึ่งจัดโดยสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่อธิบดีเห็นชอบ โดยได้รับค่าจ้างปีละไม่เกิน ๓๐ วัน	๕	๒๕	๔๓	๑๗	๒
๕. นายจ้างต้องจัดให้ลูกจ้างเด็กมีเวลาพักวันหนึ่งไม่น้อยกว่า ๑ ชั่วโมงติดต่อกันหลังจากนั้น ให้ลูกจ้างเด็กได้มีเวลาพักผ่อนที่นายจ้างกำหนด	๑๐	๔๘	๒๓	๑๓	๒
สถานที่กฎหมายห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำ					
๑. โรงฆ่าสัตว์	๑๓	๓๓	๓๖	๑๑	๓
๒. สถานที่เล่นการพนัน	๒๖	๔๓	๑๓	๑๑	๓
๓. สถานที่เดินรำ รำวง หรือร้องเงี้ยว	๑๓	๕๒	๑๗	๑๐	๔
๔. สถานที่มีอาหาร สุรา น้ำชา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่าย หรือบริการโดยมีผู้บ่าวหรือสำหรับปรนนิบัติลูกค้าหรือโดยมีที่สำหรับพักผ่อนหลับนอนหรือมีบริการนวดให้แก่ลูกค้า	๒๒	๕๐	๑๕	๖	๓
๕. สถานที่อื่น ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง	๑๑	๓๖	๓๓	๒๓	๒

ข้อความ	ทราบ เป็นอย่างดี	ทราบดี	ทราบ เพียงเล็กน้อย	ไม่แน่ใจ	ไม่ทราบ เลย
งานที่กฎหมายห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีทำ					
๑. งานหลอม เป่า หล่อ หรือรีดโลหะ	๖	๓๑	๔๑	๓	๕
๒. งานปั้นโลหะ	๑	๒๘	๕๐	๑๙	๔
๓. งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน เสียงและแสงที่มีระดับแตกต่างจากปกติอันอาจเป็นอันตราย	๔	๔๕	๓๓	๑๒	๒
๔. งานเกี่ยวกับสารเคมีที่เป็นอันตราย	๑๐	๔๓	๓๒	๕	๒
๕. งานเกี่ยวกับจุลชีววิทยเป็นพิษ ซึ่งอาจเป็นเชื้อไวรัส แบคทีเรีย ราหรือเชื้ออื่น	๑๑	๔๑	๒๘	๑๙	๓
๖. งานเกี่ยวกับวัตถุมีพิษ วัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ เว้นแต่ในงานในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง	๑๐	๔๖	๒๕	๑๒	๔
๗. งานขุดหรือบดขยี้หรือปั่นจั่น	๑๐	๓๘	๒๕	๒๒	๑
๘. งานใช้เลื่อยเดินด้วยพลังไฟฟ้า หรือเครื่องยนต์	๘	๓๓	๓๓	๑๘	๔
๙. งานที่ต้องทำให้ดิน ใต้น้ำ ในถ้ำ อุโมงค์หรือปล่องในภูเขา	๑๑	๔๐	๒๔	๒๐	๕
๑๐. งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสีทุกชนิด	๑๑	๔๓	๓๑	๑๒	๓
๑๑. งานทำความสะอาดเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์	๕	๓๓	๔๐	๑๙	๑
๑๒. ขณะเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงาน	๕	๔๓	๓๕	๑๕	๒
๑๓. งานที่ต้องทำบนนั่งร้านที่สูงกว่าพื้นดินตั้งแต่ ๑๐ เมตรขึ้นไป	๑๑	๓๕	๓๔	๑๕	๓
๑๔. งานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง	๓	๓๔	๔๑	๑๕	๓
เวลาที่ห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำ					
- เวลา ๒๒.๐๐-๐๖.๐๐ น. เว้นแต่จะ ได้รับอนุญาตหรือเป็นผู้แสดงภาพยนตร์ ละคร หรือการแสดงอย่างอื่นที่คล้ายคลึงกัน	๑๑	๓๓	๔๐	๑๓	๓

จากตารางที่ ๓ ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามซึ่งได้สอบถามพบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนา ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๑๐๐ คน มีความรู้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก ดังนี้

๑. ห้ามจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี บริบูรณ์เป็นลูกจ้าง กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๕๔ ทราบเป็นอย่างดีร้อยละ ๓๐ ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๑๔

๒. การรับเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี เป็นลูกจ้างนายจ้างต้อง ปฏิบัติดังนี้

๒.๑ แจ้งการจ้างลูกจ้างเด็กต่อพนักงานตรวจแรงงานภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่เด็ก
เข้าทำงาน กลุ่มตัวอย่างทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๓๘ ทราบดีร้อยละ ๓๗ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๓

๒.๒ จัดทำบันทึกสภาพการจ้างกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเก็บไว้ ณ สถานประกอบ
กิจการ กลุ่มตัวอย่างทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๔๕ ไม่แน่ใจร้อยละ ๓๐ ทราบดีร้อยละ ๒๑

๒.๓ แจ้งการสิ้นสุดการจ้างลูกจ้างเด็กต่อพนักงานตรวจแรงงานภายใน 7 วัน นับแต่วันที่เด็ก
ออกจากงาน กลุ่มตัวอย่างทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๓๔ ไม่แน่ใจร้อยละ ๓๓ ทราบดีร้อยละ ๒๗

๓. ห้ามนายจ้างจ่ายค่าจ้างของลูกจ้างเด็กแก่บุคคลอื่น และห้ามรับเงินประกัน เพื่อการไต่
จากลูกจ้างเด็ก กลุ่มตัวอย่างทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๔๓ ทราบดีร้อยละ ๒๘ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๖

๔. ลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี มีสิทธิลาเพื่อเข้าประชุม สัมมนา รับการอบรม ฝึกหรือลา
เพื่อการอื่น ซึ่งจัดโดยสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่อธิบดีเห็นชอบ โดยได้รับค่าจ้างปีละไม่เกิน 30 วัน
กลุ่มตัวอย่างทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๔๓ ทราบดีร้อยละ ๒๘ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๖

๕. นายจ้างต้องจัดให้ลูกจ้างเด็กมีเวลาพักวันหนึ่งไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมงติดต่อกันหลังจากนั้น
ให้ลูกจ้างเด็กได้มีเวลาพักตามที่นายจ้างกำหนด กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๔๘ ทราบเพียงเล็กน้อย
ร้อยละ ๒๗ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๓

สถานที่กฎหมายห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำ

๑. โรงฆ่าสัตว์ กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๓๗ ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๓๖
ทราบเป็นอย่างดีร้อยละ ๑๓

๒. สถานที่เล่นการพนัน กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๔๗ ทราบเป็นอย่างดีร้อยละ ๒๖
ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๑๓

๓. สถานที่เดินรำ รำวง หรือรอนเง็ง กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๕๒ ทราบเป็นอย่างดี
ร้อยละ ๑๗ ทราบดีร้อยละ ๑๗

๔. สถานที่มีอาหาร สุรา น้ำชา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่าย หรือบริการโดยมีผู้บ่าวเรือ
สำหรับปรนนิบัติ ลูกค้าหรือโดยมีที่สำหรับพักผ่อนหลับนอนหรือมีบริการนวดให้แก่ลูกค้า
กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๕๐ ทราบเป็นอย่างดีร้อยละ ๒๒ ทราบดีร้อยละ ๑๘

๕. สถานที่อื่น ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง กลุ่มตัวอย่างทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๓๗
ทราบดีร้อยละ ๓๖ ไม่แน่ใจร้อยละ ๒๓

งานที่กฎหมายห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำ

๑. งานหลอมเป่า หล่อ หรือ รีดโลหะ กลุ่มตัวอย่างทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๔๑
ทราบดีร้อยละ ๓๑ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๖

๒. งานปั้นโลหะ กลุ่มตัวอย่างทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๕๐ ทราบดีร้อยละ ๒๘
ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๗

๓. งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน เสียงและแสงที่มีระดับแตกต่างจากปกติ อันอาจเป็นอันตราย กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๔๕ ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๓๓ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๒

๔. งานเกี่ยวกับสารเคมีที่เป็นอันตราย กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๔๗ ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๓๒ ทราบเป็นอย่างดียิ่งร้อยละ ๑๐

๕. งานเกี่ยวกับจุลชีวันเป็นพิษ ซึ่งอาจเป็นเชื้อไวรัส แบคทีเรีย รา หรือเชื้ออื่น กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๔๑ ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๒๘ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๗

๖. งานเกี่ยวกับวัตถุพิษ วัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ เว้นแต่ในงานในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๔๖ ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๒๕ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๒

๗. งานขับหรือบังคับรถยกหรือปั้นจั่น กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๓๘ ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๒๕ ไม่แน่ใจร้อยละ ๒๒

๘. งานใช้เคลื่อนดินด้วยพลังไฟฟ้า หรือเครื่องยนต์ กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๓๗ ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๓๓ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๘

๙. งานต้องทำไต่ดิน ใต้น้ำ ในถ้ำ อุโมงค์หรือปล่องในภูเขา กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๔๐ ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๒๔ ไม่แน่ใจร้อยละ ๒๐

๑๐. งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสีทุกชนิด กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๔๓ ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๓๑ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๒

๑๑. งานทำความสะอาดเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์ กลุ่มตัวอย่างทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๔๐ ทราบดีร้อยละ ๓๗ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๗

๑๒. ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงาน กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๔๓ ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๓๕ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๕

๑๓. งานที่ต้องทำบนนั่งร้านที่สูงกว่าพื้นดินตั้งแต่ ๑๐ เมตรขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างทราบดีร้อยละ ๓๕ ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๓๔ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๕

๑๔. งานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง กลุ่มตัวอย่างทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๔๑ ทราบดีร้อยละ ๓๔ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๕

เวลาที่ห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำ

คือระหว่างเวลา ๒๒.๐๐ – ๐๖.๐๐ น. ในกรณีที่เว้นแต่จะได้รับอนุญาต หรือเป็นผู้แสดงภาพยนตร์ ละคร หรือการแสดงอย่างอื่นที่คล้ายคลึงกัน กลุ่มตัวอย่างทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๔๐ ทราบดีร้อยละ ๓๓ ไม่แน่ใจร้อยละ ๑๓

บทที่ ๕

สรุปการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

๑. สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑

ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก

การศึกษาคั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มผู้นำชุมชน นายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ พบประเด็นที่สำคัญพอที่จะสรุปได้ดังนี้

๑. สถานภาพส่วนบุคคล ของผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ ๖๔ สมรสแล้วร้อยละ ๕๖ อายุอยู่ระหว่าง ๑๕-๓๕ ปี ร้อยละ ๕๒ มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมต้น (ม.๓) ร้อยละ ๕๒ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ๑-๕ คน ร้อยละ ๖๘ ประกอบอาชีพอื่น ๆ ร้อยละ ๔๒ และผู้นำชุมชนส่วนใหญ่จะมีรายได้อยู่ในช่วง ๑,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๕๑

๒. ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในหมวดว่าด้วย

๒.๑ การใช้แรงงานเด็ก พบว่า แจ้งการจ้างลูกจ้างเด็กต่อพนักงานตรวจแรงงานภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่เด็กเข้าทำงาน ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๓๘ จัดทำบันทึกสภาพการจ้างกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเก็บไว้ ณ สถานประกอบกิจการทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๔๕ แจ้งการสิ้นสุดการจ้างลูกจ้างเด็กต่อพนักงานตรวจแรงงานภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่เด็กออกจากงาน ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๓๔ ห้ามนายจ้างจ่ายค่าจ้างของลูกจ้างเด็กแก่บุคคลอื่น และห้ามรับเงินประกันเพื่อการใดจากลูกจ้างเด็กทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๔๓ ลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี มีสิทธิลาเพื่อเข้าประชุมสัมนา รับการอบรม ฝึกหรือลาเพื่อการอื่น ซึ่งจัดโดยสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่อธิบดีเห็นชอบ โดยได้รับค่าจ้างปีละไม่เกิน ๓๐ วัน ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๔๓ ห้ามจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี บริบูรณ์เป็นลูกจ้างทราบร้อยละ ๕๔ นายจ้างต้องจัดให้ลูกจ้างเด็กมีเวลาพักวันหนึ่งไม่น้อยกว่า ๑ ชั่วโมงติดต่อกันหลังจากนั้น ให้ลูกจ้างเด็กได้มีเวลาพักตามที่นายจ้างกำหนดทราบร้อยละ ๔๘

๒.๒ สถานที่กฎหมายห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำ พบว่างานโรงฆ่าสัตว์ ทราบร้อยละ ๓๗ สถานที่เล่นการพนันทราบร้อยละ ๔๗ สถานที่เดินรำ รำวง หรือร้องเงี้ยวทราบร้อยละ ๕๒ สถานที่มีอาหาร สุรา น้ำชา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่าย หรือบริการโดยมีผู้บ่าวหรือสำหรับปรนนิบัติลูกค้าหรือโดยมีที่สำหรับพักผ่อนหลับนอนหรือมีบริการ นวดให้แก่ลูกค้าทราบร้อยละ ๕๐ สถานที่อื่น ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๓๗

๒.๓ งานที่กฎหมายห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำ พบว่างานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน เสียงและแสงที่มีระดับแตกต่างจากปกติอันอาจเป็นอันตราย ทราบดีร้อยละ ๔๕ งานเกี่ยวกับสารเคมีที่เป็นอันตราย ทราบดีร้อยละ ๔๗ งานเกี่ยวกับจุลชีววันเป็นพิษ ซึ่งอาจเป็นเชื้อไวรัส แบคทีเรีย ราหรือเชื้ออื่นทราบดีร้อยละ ๔๑ งานเกี่ยวกับวัตถุมีพิษวัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ เว้นแต่ในงานในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงทราบดีร้อยละ ๔๖ งานขับหรือบังคับรถยกหรือปั้นจั่นทราบดีร้อยละ ๓๘ งานใช้เลื่อยเดินด้วยพลังไฟฟ้า หรือเครื่องยนต์ทราบดีร้อยละ ๓๗ งานที่ต้องทำไต่ดิน ใต้น้ำ ในถ้ำ อุโมงค์หรือปล่องในภูเขาทราบดีร้อยละ ๔๐ งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสีทุกชนิดทราบดีร้อยละ ๔๓ ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงานทราบดีร้อยละ ๔๓ งานที่ต้องทำบนนั่งร้านที่สูงกว่าพื้นดินตั้งแต่ ๑๐ เมตร ขึ้นไปทราบดีร้อยละ ๓๕ งานหลอม เป่า หล่อ หรือรีดโลหะ ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๔๑ งานปั้นโลหะทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๕๐ งานทำความสะอาดเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์ทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๔๐ งานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวงทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๔๑

๒.๔ เวลาที่ห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำ พบว่าเวลา ๒๒.๐๐-๐๖.๐๐ น. เว้นแต่จะได้รับอนุญาตหรือเป็นผู้แสดงภาพยนตร์ ละคร หรือการแสดงอย่างอื่นที่คล้ายคลึงกันทราบเพียงเล็กน้อยร้อยละ ๔๐

๒.อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ เป็นชายช่วงอายุระหว่าง ๑๕-๓๕ ปี และมีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมต้น (ม.๓) สมาชิกในครอบครัวจำนวน ๑-๕ คน ประกอบอาชีพอื่น ๆ มีรายได้ ๑,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาทต่อเดือน กลุ่มผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ ประเด็นการใช้แรงงานเด็กส่วนใหญ่ทราบเพียงเล็กน้อย ประเด็นสถานที่กฎหมายห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำ ส่วนใหญ่ทราบดีประเด็นงานที่กฎหมายห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำ ส่วนใหญ่ทราบเพียงเล็กน้อย และประเด็นเวลาที่ห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำ ส่วนใหญ่ทราบเพียงเล็กน้อย

๓. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑

ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก มีข้อเสนอแนะพอที่จะสรุปได้ดังนี้

๑. ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ มีความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก ส่วนใหญ่ทราบเพียงเล็กน้อย ดังนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง คือ สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัด ควรให้ความสำคัญในเรื่องการอบรม

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก ในสถานศึกษา สถานประกอบการ โดยประชาสัมพันธ์ จัดเอกสารตำราเผยแพร่ นักเรียน นักศึกษาและบุคคลทั่วไป

๒. ในระดับบุคคลผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ มีความรู้ ความเข้าใจพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก และมีส่วนร่วม ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชน เพื่อป้องกันการอพยพแรงงานเด็กจังหวัด ศรีสะเกษ และสามารถนำแนวคิดจากการสัมมนา มากำหนดแนวทางในการพัฒนาความรู้ด้านกฎหมาย ให้กับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อจะได้ลดปัญหา การถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง อันจะส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถลดปัญหา การใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ ต่อไป

๓. ในระดับหน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะเป็นในพื้นที่ เช่น สำนักงานแรงงานและ สวัสดิการจังหวัด สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัด หรือหน่วยงานระดับกรม ในส่วนกลางจะต้องเป็นตัวเชื่อมโยงและสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ เช่น วิทยากร เอกสาร ตำรา การจัดการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อพยพแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ พระราชบัญญัติ คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็กยิ่งขึ้น

๔. ในระดับนโยบาย กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมควรกำหนดเป็นนโยบาย เร่งด่วนเพื่อป้องกันนายจ้างที่ฝ่าฝืนกฎหมายอย่างเคร่งครัด และมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ ให้มาก

๕. ด้านการศึกษา ควรกำหนดหลักสูตรพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

๖. ควรปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม ของประเทศไทย ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๕๑.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, ๒๕๕๑

กรมการจัดหางาน. ศัพท์แรงงาน ๒๕๕๓.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย (น.ส.พ.ฟ้าเมืองไทย), ๒๕๕๓

ขนิษฐา เทวินทรภักดี “พระราชบัญญัติสวัสดิการสังคม” ในรายงานการประชุมทางวิชาการเรื่องยุทธศาสตร์เชิงรุก เพื่องานสวัสดิการสังคม. กรุงเทพฯ, ๒๕๓๕

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คู่มือการวางแผนการบริหารและการประเมินผลโครงการเพื่อขจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก. กรุงเทพฯ, ๒๕๓๕

สำนักงานแรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัดศรีสะเกษ. สถานการณ์แรงงานเด็กจังหวัดศรีสะเกษ.

เอกสารจัดสำเนา, ๒๕๕๑

ศูนย์รวมแรงงานนานาชาติแห่งอเมริกัน. พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๕๑.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บูรณาการพิมพ์, ๒๕๕๑

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. ๒๕๒๒. พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช

ชัยวัฒน์ ปัจจนพงษ์และคณะ “ปัจจัยทำให้เกิดการย้ายถิ่น”. ประชากรศึกษา. กรุงเทพมหานคร, ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๒๑

ณัฐพล ชันชโยและคณะ “รายงานการวิจัยผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อการเคลื่อนย้ายแรงงาน”. โครงการฝึกอบรมนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ระดับหัวหน้า โครงการรุ่นที่ ๔ สำนักวิจัย. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๗